

El tabú, la forma negativa del sagrat

“Tabú” és una paraula d’origen polinesi que aproximadament significa “prohibit”. Pel que sembla, quan els anglesos al segle XVIII van descobrir els mars del Sud, van incorporar aquesta paraula que provenia de les religions ancestrals. “Tabú” és allò que quan es transgredeix provoca un càstig diví. Qui cau sota un tabú pot perdre la collita, patir malalties (ell o els seus fills) i fins i tot morir...

Pel que sembla a l’illa de Tahití, qui no respectava el tabú era expulsat de la comunitat. El tabú expressa la forma negativa del sagrat perquè el sagrat dona vida, però el tabú produeix perill o mort.

Totes les religions estan marcades per un sistema de prohibicions fortes que constitueixen “tabús”. El sagrat (en tant que poder) defineix allò que es pot fer i el tabú és el que està prohibit radicalment. Si una cosa és declarada tabú hi ha consens a considerar-la perillosa.

En el tabú hi ha tres elements:

- 1.-** Una creença en el caràcter sagrat d’alguna persona o d’alguna cosa (que pot anar des d’un menjar a un animal o a una muntanya...)
- 2.-** Una prohibició (de tocar-la, d’usar-la, d’aprofitar-se’n...)
- 3.-** Una avís socialment compartit (qui transgredeix el tabú mor o s’arrisca a una gran dissort)

El tabú implica una advertència que és religiosa però també una força cívica o política. No es fa, no se’n parla i no es toca. Qui transgredeix el tabú deixa de formar part de la comunitat, és un proscrit. Per això el tabú fa por.

Els creients normalment pensen que el tabú prové de temps antics, que va ser instaurat “en aquells temps” pels déus mateixos o pels fundadors del grup. Com que prové d’èssers espirituals poderosos, el tabú ha de ser respectat i, fins i tot, constitueix la norma d’un grup. Al voltant del tabú hi ha rituals molt diversos que serveixen tan per recordar-lo a les generacions més joves com per expulsar als qui el transgredeixen.

En realitat allò que és tabú no sempre és antic. Els tabús evolucionen segons els interessos dels grups que els promouen. Molts antropòlegs pensen que l’únic tabú realment funcional i antic és l’incest.

Possiblement, el tabú era una forma que tenien les col·lectivitats antigues de protegir-se respecte a persones que eren potencialment conflictives o massa originals. Per això el contrari al tabú en llengua tahitiana es diu “Noa” – que significa allò accessible a tothom, o allò popular.

No tots els tabús són religiosos i, a més, hi ha tabús de tipus molt variats. Cada societat té els seus i segons canvien, també canvien els seus tabús. Algunes malalties (per exemple el càncer) han estat tabú durant segles (en català en deien “un mal lleig”). Les malalties mentals, l’olor corporal, algunes formes de sexualitat o el fet de parlar en públic sobre diners són o han estat tabús en moltes cultures. També hi ha paraules en algunes cultures es consideren tabú (sobre tot quan es vinculen a l’edat, al quocient d’intel·ligència o a la raça).

El tabú sexual no apareix en totes les religions. Algunes religions, per exemple els grecs antics, pensaven que la sexualitat era perillosa per insaciable, però bàsicament només el cristianisme l'he presentat com una forma de pecat, exaltant l'amor espiritual per sobre de l'amor físic.

Els tabús alimentaris són particularment significatius. El menjar és una particular forma de tabú, perquè es vincula a la salut. Moltes religions prohibeixen, per exemple, menjar sang. El dejuni (no menjar determinades coses) i l'abstinència (no menjar en un moment de l'any) formen part de moltes religions. Menjar carn de gos és un tabú a Europa i no ho és a Xina. La prohibició de menjar carn de porc en els jueus i els musulmans o l'obligació d'abstenir-se de carn en setmana santa són exemples de tabús religiosos i alimentaris. Dos tabús religiosos són pràcticament universals: el respecte als morts (això inclou no parlar-ne en públic o defugir temes com ara el suïcidi, etc.), i l'incest (la relació sexual entre pares i fills).

Dels tabús normalment no se'n parla públicament, perquè se'ls considera "perillosos" o antinatural. Per això les societats que no es basen en la naturalesa, sinó en la tècnica tendeixen a derivar tabús. La idea de "progrés" de la Il·lustració s'elabora explícitament contra tota mena de tabús.

PREGUNTES:

- 1.- Et sembla compatible una societat moderna amb l'existència dels tabús?**
- 2.- Les societats modernes han creat nous tabús?**
- 3.- Els tabús són necessàriament dolents? Tots? Per què? Justifica la resposta.**